

KỸ NĂNG ĐẶT CÂU HỎI TRONG DẠY HỌC

Phạm Thanh Cường,

Bộ môn PPL-PPDH, khoa Sư phạm kỹ thuật

TÓM TẮT

Bài viết này giới thiệu về một trong những kỹ năng dạy học rất có ý nghĩa trong việc nâng cao tính tích cực của người học- *kỹ năng đặt câu hỏi trong dạy học*. Qua đó, góp phần cải thiện và phát triển kỹ năng dạy học của giáo viên đồng thời nâng cao chất lượng và hiệu quả dạy học.

Từ khóa: *kỹ năng, câu hỏi, dạy học, người học, người dạy.*

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong những năm gần đây, giáo dục đại học Việt Nam đã có những bước chuyển biến rõ rệt, nhiều trường đại học, cao đẳng đã chuyển hẳn sang đào tạo theo học chế tín chỉ đồng thời từng bước đổi mới nội dung và phương pháp dạy học. Một trong những mục tiêu của đổi mới phương pháp dạy học là tạo ra sự thay đổi về vị thế của người học trong quá trình dạy học, làm cho người học thực sự là chủ thể, là trung tâm của quá trình dạy học. Vấn đề tích cực hóa quá trình nhận thức và quá trình học tập của người học đang được quan tâm hàng đầu trong đổi mới giáo dục hiện nay. Để thực hiện mục tiêu này, nhiều phương pháp và kỹ năng dạy học khác nhau đã được nghiên cứu và vận dụng. Trong đó, *kỹ năng đặt câu hỏi trong dạy học* là một kỹ năng quan trọng, có ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng và hiệu quả của dạy học. Thực tế cho thấy, việc đặt câu hỏi trong dạy học hiện nay còn mang tính hình thức, kinh nghiệm, chưa lôi cuốn, chưa thu hút, chưa kích lệ được tư duy, suy nghĩ, sự tò mò, sáng tạo của người học. Đặc biệt, đối với giáo viên trẻ chưa nhiều kinh nghiệm thì việc đặt câu hỏi trong dạy học vẫn còn nhiều lúng túng và chưa đạt được mục tiêu dạy học. Vì vậy, *kỹ năng đặt câu hỏi trong dạy học* đang là một vấn đề cần được quan tâm, nghiên cứu.

2. NỘI DUNG

2.1 Khái niệm, phân loại câu hỏi

Câu hỏi là một dạng cấu trúc ngôn ngữ dùng để diễn đạt một yêu cầu, đòi hỏi, một mệnh lệnh cần giải quyết. Mục tiêu của câu hỏi trong dạy học là nhằm giúp cho giáo viên thực

hiện việc giảng bài, định hướng, dẫn dắt hoạt động học tập, luyện tập, thực hành, hướng dẫn tổ chức hoạt động, kích lệ, kích thích suy nghĩ và nhằm đánh giá người học. Câu hỏi được nhận biết bằng dấu hỏi ở cuối câu, bằng các từ, cặp từ, phó từ để hỏi, các tiểu từ tình thái, bằng ngữ điệu hỏi. Ngữ điệu trong câu hỏi thường cao và sắc, nhấn vào trọng điểm hỏi. Đã có rất nhiều cách phân loại câu hỏi khác nhau. Tuy nhiên, nếu xét trong lĩnh vực dạy học, dựa trên mục đích và chức năng của câu hỏi thì có thể phân ra các loại câu hỏi sau:

Câu hỏi đóng: là loại câu hỏi có đáp án rõ ràng, thường được dùng trong các hình thức lớp học ảo, nó thường là dạng câu hỏi trắc nghiệm. Dạng câu hỏi này thường được sử dụng để thu thập và đánh giá, kiểm tra thông tin ở mức cơ bản với thời gian ngắn.

Câu hỏi mở: là câu hỏi có nhiều hướng trả lời hay nhiều đáp án chấp nhận được. Là loại câu hỏi thông dụng để đánh giá việc học. Loại câu hỏi này giúp phát hiện, giải quyết vấn đề, giải quyết tình huống, đồng thời kích thích sự hồi tưởng để sử dụng các kiến thức, kinh nghiệm đã có trong việc nghiên cứu và tiếp nhận tri thức mới.

Câu hỏi làm rõ: là câu hỏi khai thác, thu thập thêm thông tin. Câu hỏi này là hình thức được sử dụng nhiều nhất trong sự tương tác giữa người dạy và người học, có tác dụng dẫn dắt để hướng tới sự hiểu biết, thúc đẩy trạng thái lắng nghe tích cực, khuyến khích, tạo hứng thú và thách thức người học.

Câu hỏi mở rộng: là câu hỏi khuyến khích sự trình bày, phân tích, giải thích, mở rộng, đào sâu suy nghĩ. Loại câu hỏi này giúp người học

Commented [H1]: Chữ in hoa, đậm, cỡ chữ 12

Commented [H2]: Chữ thường, đậm, cỡ chữ 11

Commented [H3]: Chữ thường, cỡ chữ 11

Commented [H4]: Chữ in hoa, cỡ chữ 11

Commented [H5]: Chữ in đậm, cỡ 11

Commented [H6]: Chữ in hoa, không đậm

Commented [H7]: Chữ in hoa, không đậm

Commented [H8]: Chữ thường, đậm

nhận thức toàn diện hơn, sâu sắc hơn về một vấn đề đang nghiên cứu.

Câu hỏi so sánh: là câu hỏi yêu cầu so sánh, đánh giá, bình luận. Loại câu hỏi này khuyến khích tư duy phê phán, bình luận, đánh giá, thúc đẩy kỹ năng tư duy bậc cao, định hướng suy nghĩ vào các khái niệm và các vấn đề trọng tâm của bài học.

Câu hỏi giả định: là câu hỏi được đặt trong một điều kiện giả định để giải quyết vấn đề, nó kích thích sự suy ngẫm về cách thức, điều kiện đang sử dụng, từ đó tạo hứng thú và thách thức người học về những vấn đề mới nảy sinh. Đây là phương pháp chính để tạo tình huống, thách thức sự hiểu biết, kích thích, phát triển tư duy sáng tạo của người học.

Câu hỏi tóm tắt: là câu hỏi yêu cầu trình bày vắn tắt những nội dung đã học. Nó là một yếu tố có ảnh hưởng quan trọng và thúc đẩy sự tiến bộ của người học. Loại câu hỏi này giúp cho người học nhìn nhận nội dung học tập một cách khái quát và logic từ đó khắc sâu những vấn đề đã học đồng thời giúp hình thành và phát triển khả năng tư duy, khái quát hóa, trừu tượng hóa cho người học.

Ngoài cách phân loại trên, Bloom - một nhà tâm lý học Mỹ đã phân loại câu hỏi thành các dạng sau:

Câu hỏi mức độ biết: thường yêu cầu kể lại, liệt kê, mô tả, liên hệ, trình bày, cho biết, gọi tên...

Câu hỏi mức độ hiểu: thường yêu cầu giải thích, nêu ý chính, so sánh, tóm tắt, liên hệ, trình bày, mô tả vắn tắt...

Câu hỏi mức độ vận dụng: thường yêu cầu giải quyết, trình bày, sử dụng, minh họa, tính toán, hoàn tất, kiểm tra, phân loại...

Câu hỏi mức độ phân tích: thường yêu cầu xem xét, phân tích, so sánh, đối chiếu, kiểm tra, phân loại, xác định, giải thích, phân chia...

Câu hỏi mức độ tổng hợp: thường yêu cầu sự đề xuất, sáng tạo, dự đoán, lên kế hoạch, tưởng tượng, xây dựng, thiết kế...

Câu hỏi mức độ đánh giá: thường yêu cầu sự suy xét, chọn lọc, lựa chọn, quyết định, cân nhắc, tranh luận, làm rõ, tranh cãi, đề nghị, đưa ra tiêu chí, kết luận vấn đề...

2.2 Kỹ năng đặt câu hỏi

2.2.1. Khái niệm

Kỹ năng đặt câu hỏi là năng lực thực hiện việc đặt câu hỏi theo mục đích, yêu cầu đã định.

2.2.2. Vai trò của đặt câu hỏi trong dạy học

Đối với người học:

Đặt câu hỏi tốt giúp tạo hứng thú, khơi dậy và mở rộng được sự đóng góp, chia sẻ, thảo luận của người học. Đặt câu hỏi cũng có tác dụng định hướng, dẫn dắt người học tiếp cận với chân lý, giúp người học lĩnh hội tri thức một cách có logic, hệ thống, tránh tình trạng ghi nhớ máy móc, rập khuôn. Việc trả lời câu hỏi cũng giúp người học rèn luyện và phát triển tư duy.

Đối với người dạy:

Đặt câu hỏi được sử dụng như một phương tiện để tổ chức dạy học, hướng dẫn quá trình nhận thức, giúp người dạy đánh giá được năng lực, mức độ nhận thức của người học, nắm được thông tin phản hồi từ phía người học đồng thời thấu hiểu tâm tư, nguyện vọng của người học để có những điều chỉnh phù hợp. Việc đặt câu hỏi cũng giúp nâng cao tầm hiểu biết của giáo viên.

2.2.3. Kỹ thuật hỏi

Trong quá trình dạy học việc sử dụng câu hỏi cần chú ý đến kỹ thuật sau:

Kỹ thuật xây dựng câu hỏi

Muốn đặt câu hỏi có hiệu quả thì câu hỏi phải được chuẩn bị chu đáo, kỹ lưỡng, phải dự kiến được những khả năng và mức độ trả lời.

Nguyên tắc xây dựng câu hỏi:

- Đảm bảo mục tiêu dạy học
- Đảm bảo tính khoa học

3. KẾT LUẬN

Kỹ năng đặt câu hỏi là một kỹ năng quan trọng có ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng và hiệu quả dạy học. Bài báo đã trình bày các

Commented [H9]: Chữ in hoa

dạng câu hỏi điển hình trong dạy học, một số kỹ thuật trước, trong, sau khi đặt câu hỏi và kỹ năng đặt câu hỏi đạt hiệu quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đặng Thành Hưng (2002), *Dạy học hiện đại- Lý luận- Biện pháp- Kỹ thuật*, NXB ĐHQGHN.
2. *Tập bài giảng Phương pháp và công nghệ dạy học* (2007), Khoa Sư phạm – Đại học quốc gia Hà Nội.
3. Kỷ yếu Hội thảo khoa học(2010): *Dạy học với đặt câu hỏi hiệu quả*, Đại học Quốc gia Hà Nội, Trường Đại học Giáo dục, Hà Nội.

SUMMARY

QUESTIONING SKILL IN TEACHING

Pham Thanh Cuong

Thai Nguyen University of Technology

This article introduces one of the teaching skills that the positive of learners are significantly enhanced - *questioning skill in teaching*. Whereby, it contributes to improve and develop to teaching skills of teachers. Besides, it improves the quality and the effectiveness in teaching.

Key words: *skill, question, teaching, learner, teacher*

4. Kerry, T. (1982) *Effective Questioning*, London: Macmillan.

5. Groisser, P. (1964) *How to Use the Fine Art of Questioning*, New York: Teacher's Practical Press.

6. Geoffrey, P(2006). *Hướng dẫn thực hành "Dạy học ngày nay"*, Nhà xuất bản Stanley Thornes Ivan Hanel. *Dạy học với đặt câu hỏi hiệu quả*, Người dịch: Đinh Quang Thú.

Commented [H10]: Chữ in hoa